



УДК: 378.046:81(436)

ОЛЕНА БИНДАС, аспірант
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка, МОН України
Адреса: вул. Остроградського 2, м. Полтава, 36003, Україна
E-mail: olenataran@ukr.net

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ В АВСТРІЇ

АНОТАЦІЯ

Розглянуто особливості австрійської освітньої системи, різні типи шкіл обов'язкового і додаткового рівнів та, відповідно, кваліфікацію вчителя, необхідну для викладання у таких школах. Визначено особливості професійної підготовки вчителів іноземних мов та їх практичної готовності до роботи в школі. Досліджено проблему гібридизації професійного навчання і вищої освіти в Австрії, яка виникає в результаті тісної взаємодії наукової та професійної підготовки. Визначено вимоги до знань, умінь та навичок вступників до педагогічних коледжів і університетів. Здійснено аналіз навчальних програм з педагогічної освіти для студентів залежно від обраного ними типу школи. Проаналізовано особливості дворівневої професійної підготовки вчителів іноземних мов (німецької та англійської). Доведено важливість профорієнтаційної роботи, яка проводиться для підтвердження правильності вибору студентом професії вчителя. Розглянуто вимоги до професійної практики у школі; виробничої практики, яку майбутні вчителі іноземних мов проходять у сфері виробництва, переробки, обслуговування, торгівлі; мовленнєвої практики за кордоном. Важливо, що високий рівень знань та успішне проходження практик дозволяє випускникам педагогічних коледжів і університетів отримати кваліфікацію не тільки вчителя іноземних мов, а й перекладача чи гіда-перекладача у різних сферах обслуговування. На основі аналізу першоджерел висвітлено перспективні ідеї австрійської системи підготовки вчителів, її здобутки та прагнення.

Ключові слова: *типи шкіл, професійне навчання, вища освіта, гібридизація, педагогічна освіта, профорієнтаційна робота, підготовка, практика, вчитель іноземних мов.*

ВСТУП

Одним з пріоритетних напрямів європейської освіти є підготовка вчителя іноземних мов. Над цим питанням працюють багато вчених, педагогів в усьому світі, оскільки лише кваліфікований вчитель може сприяти повноцінному розвитку школярів та студентів. Саме тому на сучасному етапі розвитку вищої освіти відбуваються трансформаційні процеси, метою яких є вдосконалити та уніфікувати систему підготовки вчителів іноземних мов в усіх європейських країнах, забезпечивши єдність базових засад у формуванні фахівця цього напрямку.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою статті є проаналізувати особливості професійної підготовки вчителів іноземних мов в Австрії, а також висвітлити перспективні ідеї австрійської системи підготовки вчителів, її здобутки та прагнення.

ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проблемою освітньої системи Австрії займаються як іноземні, так і вітчизняні вчені. Зокрема, окремі аспекти австрійської освіти вже досліджувалися науковцями Л. Загорулько, О. Локшиною, А. Сбруєвою. Особливості педагогічної освіти цієї



країни висвітлено у працях Ф. Бухбергера, О. Гаснера, Х. Сееля, М. Шратца; основні принципи організації системи освіти у цій країні досліджують Н. Бендерець, Л. Карташова, Н. Когут та ін.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Система освіти Австрії характеризується вертикальною диверсифікацією (багатогалузевістю) на середніх і старших рівнях середньої школи – паралельною структурою різних типів шкіл, які пропонують різноманітні навчальні послуги. Зазначене не тільки забезпечує відповідність цих навчальних закладів культурним запитам громади, але й впливає на процес навчання вчителів, яких готують у різних закладах освіти для різних типів шкіл. Такі заклади відрізняються типами програм, тривалістю навчання, кваліфікаціями (вчитель, перекладач у сфері обслуговування, гід-перекладач) і рівнем кваліфікації вчителів (бакалавр, магістр). Численні заклади педагогічної освіти займають свою нішу на різних рівнях системи освіти (у старшій середній школі, неуніверситетському професійному рівні та університетському рівні) і є суб'єктами різного підпорядкування [1]. Звідси впливає характерна для австрійської освітньої системи особливість – гібридизація професійного навчання та вищої освіти як результат тісної взаємодії наукової та професійної підготовки. Проблема гібридизації виникає як при підготовці інженерів, так і при підготовці вчителів, зокрема вчителів іноземних мов, оскільки, отримавши диплом про вищу освіту, випускники австрійських вищих навчальних закладів здобувають кваліфікацію не тільки вчителя іноземних мов (наприклад, німецької та англійської), а також гід-перекладача готельно-туристичного бізнесу та інших сфер обслуговування. Так, Стівен Дінкелакер зазначає, що гібрид характеризується як поєднання щонайменше двох різних інституційних галузей таким чином, що виникає нова форма організації з характеристиками, які є невластивими для складових компонентів [5]. У цьому сенсі сам гібрид є, певним чином, більшим, ніж сума його частин. Крім того, важливо відзначити, що більшість гібридів можуть не відповідати їх прогнозованим, закладеним у них характеристикам.

У науковій праці Лукаса Графа «Гібридизація професійного навчання і вищої освіти в Австрії, Німеччині та Швейцарії» говориться, що гібридність передбачає інтегрування інституційних елементів з ПН та ВО в структуру і практику тієї чи іншої організаційно-правової форми. Ці інституційні елементи можуть стосуватися одного чи декількох аспектів освітніх установ: регулятивного (пов'язаного, наприклад, з отриманням сертифікатів та правилами прийому), нормативного (що стосується навчальних планів і основних цільових груп) та (чи) культурно-пізнавального (пов'язаного зі сприйняттям, яке приймається як належне). Крім того, гібридність об'єднує чи інтегрує такі інституційні елементи не шляхом простого додавання, а шляхом «синергії» (спільної діяльності, взаємодії) [8, с. 214]. В Австрії професійне навчання тісно пов'язане з вищою освітою, що й призводить до гібридизації.

Ознайомившись з характерною для австрійської освітньої системи особливістю – гібридизацією професійного навчання та вищої освіти, ми звернемося до особливостей професійної підготовки вчителів іноземних мов. Але, щоб отримати повне уявлення про педагогічну освіту в Австрії, важливе значення має інформація про систему загальної освіти цієї країни. Це дає уявлення про своєрідні навчальні структури, які деякою мірою вже змінили в багатьох європейських країнах [7, с. 127]. Для цього скористаємося таблицею, яка ілюструє різні типи шкіл обов'язкового і додаткового рівнів та, відповідно, кваліфікацію вчителя, необхідну для викладання в таких школах [4, с. 18–19] (табл. 1).



Таблиця 1

Характеристика педагогічної освіти в Австрії

Тип освіти	Дошкільна освіта	Початкова школа	Середня школа	Старша школа
Тип школи	Дошкільний навчальний заклад, від 3 до 6 років	Початкова школа, 1–4 класи. Спеціалізована школа, 1–9 класи	Загальноосвітні навчальні заклади, 5–8 класи. Допрофесійна школа, 9 клас. Академічна середня школа, 5–8 класи	Обов'язкові професійні школи, 10–12/13 класи (середній рівень). Професійна школа, 9–11/13 класи (високий рівень). Академічна середня школа, 9–12 класи
Заклад для одержання базової педагогічної освіти	Педагогічна школа для вчителів дошкільних навчальних закладів	Педагогічний коледж. Педагогічний університет	Педагогічний коледж	Педагогічний коледж для вчителів професійних шкіл. Педагогічний університет
Рівень освіти для вступу на навчання	Старша школа	Неуніверситетський рівень спеціальної освіти	Неуніверситетський рівень спеціальної освіти. Університетська освіта	Неуніверситетський рівень спеціальної освіти. Університетська освіта
Тривалість навчання	5 років	6 семестрів	6 семестрів. 9 семестрів і один рік практики	4 семестри. 9 семестрів для загальноосвітніх предметів, один рік практики для професійних предметів, 2 роки досвіду роботи
Сертифікат	Сертифікат А-рівень	Диплом учителя (неуніверситетський рівень)	Диплом учителя (неуніверситетський рівень). Університетський рівень (диплом магістра)	Диплом учителя (неуніверситетський рівень). Університетський рівень (диплом магістра)
Заклад для післядипломної освіти	Педагогічна школа для вчителів дошкільних навчальних закладів. Інститут післядипломної педагогічної освіти (не у всіх провінціях)	Інститут післядипломної педагогічної освіти	Інститут післядипломної педагогічної освіти	Інститут післядипломної педагогічної освіти для вчителів професійних шкіл
Заклад для здобуття вчених ступенів	–	Інститут післядипломної педагогічної освіти. Педагогічний коледж. Університет	Інститут післядипломної педагогічної освіти. Педагогічний коледж. Університет	Інститут післядипломної педагогічної освіти. Педагогічний коледж. Університет



Отже, таблиця чітко відображає ступеневу, різнорівневу педагогічну освіту Австрії. Важливо, що навчальні програми, які відповідають вимогам національної програми (*Lehrplan der Pädagogische Akademie*), пропонуються студентам залежно від обраного ними типу обов'язкової школи. Проте початкові навчальні програми базуються на узгодженій моделі: студенти вивчають курси загальної освіти та проходять професійне навчання одночасно – від початку до закінчення повного курсу навчання. Педагогічні коледжі є частково автономними, бо мають право розміщувати 164 навчальні модулі в межах чотирьох ustalених напрямів: гуманітарні науки – 25–45 модулів; теми і дидактика – 65–80 модулів; додаткові курси – 10–30 модулів (наприклад ІТ, спеціальна педагогіка); практика у школі – 25–30 модулів.

Студенти, які мають намір у подальшому працювати у початковій або спеціалізованій школі, обов'язково здобувають знання з усіх навчальних шкільних предметів. Усі випускники педагогічних закладів з неуніверситетським ступенем можуть одразу почати діяльність як повністю кваліфіковані вчителі. Однак іспити, які складають студенти після закінчення навчання (*Lehramt Spr Fun*), ще не забезпечують їм права викладати у старшій школі. Для отримання випускниками педагогічних коледжів дозволу на викладання у старшій ланці середньої школи вони повинні засвоїти додатковий курс навчання на університетському рівні [10].

Для вступу до педагогічного коледжу для навчання за програмою підготовки вчителів професійних шкіл (шкіл професійного спрямування) претенденти повинні мати індивідуальну кваліфікацію майстрів або свідоцтво про закінчення старшої школи (*Matura*). Окрім того, вступники повинні мати мінімум два роки професійного досвіду та успішно пройти спеціальні вступні курси для вчителів професійних шкіл в інститутах післядипломної освіти (*Berufspädagogisches Institut*). Дворічні навчальні програми можуть відрізнятися за змістом, але вони базуються на конкурентній моделі. У них ураховано вимоги національної програми, тобто у змісті передбачено вивчення предмета, дидактики і практику в закладах освіти. Після їх закінчення випускники отримують диплом (неуніверситетського ступеня), який дає можливість викладати у професійних школах.

Варто зазначити, що педагогічні коледжі не готують до викладання у вищих професійних школах. В Австрії така посада потребує наявності у претендента університетського ступеня з предмета, який буде викладатися. Окрім того, попередньо закінчивши короткотермінові вступні курси в інституті післядипломної освіти, претенденти мають отримати дворічний досвід роботи за спеціальністю.

Здобуваючи педагогічну освіту в університетах, студенти від початку навчання в єдиному блоці опановують курс загальної та першої професійної освіти. Водночас базова педагогічна освіта включає такий елемент, як обов'язкова практика: випускники університету повинні пройти стажування протягом одного року (*Unterrichtspraktikum*), організоване місцевим управлінням освіти у співробітництві з регіональними інститутами післядипломної освіти.

Варто відзначити, що базове навчання в університетах триває чотири з половиною роки – стільки ж, скільки й в класичних університетах (*Allgemeines Hochschul-Studiengesetz*). Академічна програма навчання (*Lehramtsstudium*) включає загальну освіту, що складається з двох академічних предметів, професійної освіти та першої педагогічної практики (*Schulpraktikum*). Цікавим є той факт, що протягом тривалого часу університети мали змогу самостійно визначати зміст навчальних програм. Віднедавна мінімальні вимоги до засвоєння студентами обов'язкових тематичних блоків або мінімальних стандартів були конкретизовані національним законодавством.



Щодо професійного навчання, варто звернути увагу на те, що програми педагогічного коледжу та університету суттєво різняться. З чотирьох з половиною років навчального курсу в університеті тільки 16 % навчальних планів присвячено спеціальній дидактиці, педагогіці та практиці у школі [1].

За законом про вищу школу від 2005 року (*Hochschulgesetz*), педагогічні академії стали педагогічними вищими школами (*Pädagogische Hochschule*), в яких здійснюється особистісно-орієнтоване навчання та його застосування на практиці. Особлива увага приділяється профорієнтаційній роботі для підтвердження правильності вибору студентом професії вчителя. Удосконалення навчальних програм (включення творчого компоненту) та застосування новітніх технологій забезпечує вчителів іноземних мов внутрішньодержавну та міжнародну мобільність. Побуває судження, що підготовка вчителів у коледжах є менш науковою, ніж в університетах. Проте це можна вважати не лише слабкою, а й сильною стороною, оскільки кожна теорія повинна підтверджуватися практикою. Теоретичні знання дає вищий навчальний заклад, а практикою забезпечує школа.

У педагогічних системах розрізняють однорівневу та дворівневу підготовку вчителя. Однорівнева підготовка здійснюється у ВНЗ, і після її завершення вчитель може претендувати на посаду у відповідній школі. Дворівнева підготовка включає теоретичну та практичну частини. За теоретичну відповідає педагогічний коледж чи університет, а практичну забезпечує школа відповідного ступеня [9, с. 97].

В Австрії діє дворівнева підготовка вчителів для всіх ступенів системи освіти і це, на нашу думку, є однією з позитивних особливостей цієї країни, оскільки взаємодія теорії та практики дає поштовх до вдосконалення обох компонентів та сприяє формуванню професійної компетенції вчителя іноземних мов.

У 1991 році Міністерство освіти запровадило проект «Англійська мова як робоча» (*Englisch als Arbeitssprache*), тобто англійська мова стала мовою пояснень на всіх уроках і вдосконалювалася на уроках іноземної мови. У результаті вона стала засобом спілкування (*Arbeitsmittel*) у школі загалом. Таке нововведення дало поштовх для розвитку білінгвізму (використання двох мов).

Навчання дітей емігрантів, для яких німецька мова не є рідною, сприяло підготовці вчителів німецької як іноземної мови з 2000 року. Урок проводить учитель-предметник, а йому допомагає асистент, який пояснює необхідний матеріал рідною мовою учня. Спостерігається позитивна тенденція у педагогічних коледжах та університетах щодо підготовки вчителя іноземних мов, який може проводити всі уроки рідною мовою учнів та навчати їх німецької мови як іноземної.

Англійську мову вивчають на всіх факультетах. Проте навчання англійської мови майбутніх учителів передбачає не лише мовну підготовку, а й можливість застосування отриманих знань у школі, зокрема на білінгвальних уроках. Таким чином, розширюється сфера використання іноземної мови у школі не лише як навчального предмета, але й як життєвої необхідності [2].

Реалізацію принципу практичного спрямування професійної підготовки вчителів іноземних мов в Австрії забезпечує наявність у навчальному плані такого блоку підготовки, як практична підготовка до роботи в школі. Система організації педагогічної практики майбутніх учителів у вищих навчальних закладах є виваженою та послідовною, характеризується поступовим ускладненням завдань та збереженням наступності між окремими етапами. В австрійських вищих навчальних закладах, наприклад, перша фаза практичної підготовки починається з третього семестру. Зміст



цього етапу практики не є диференційованим залежно від напрямку підготовки майбутніх учителів. Під час семінарських занять, що проводяться в межах першої фази практичної підготовки, студенти отримують знання про загальні принципи планування і проведення уроків, спостереження за ними та їх оцінювання. Вони також мають можливість попрактикуватися у проведенні окремих сегментів уроків. З п'ятого семестру починається друга фаза практичної підготовки, яка є диференційованою в залежності від фаху, що вивчають, і проходить за обома обраними студентом напрямками в рівному обсязі (по чотири тижні з кожної дисципліни). Здобуття практичних навичок підкріплюється теоретичним навчанням, яке реалізується через відвідування семінарів. На цьому етапі майбутніх учителів іноземних мов також спонукають до самоаналізу, рефлексії набутого досвіду. Цьому сприяє попереднє та завершальне обговорення відвіданих та проведених уроків, підготовка доповіді про проведення практики [6].

Обов'язковою умовою допуску до першого державного іспиту є проходження виробничої практики протягом восьми тижнів. Цю практику майбутні вчителі іноземних мов повинні пройти в сфері виробництва, переробки, обслуговування чи торгівлі. Можливе також її проходження за кордоном. Метою цієї практики є формування в студентів уявлення про ринок праці поза шкільною системою. Цю практику потрібно пройти до початку основного навчального процесу у вищому навчальному закладі. На нашу думку, ці два типи практики сприяють більш виваженому прийняттю рішення щодо своєї професійної відповідності та допомагають формуванню в майбутніх учителів іноземних мов більш свідомого ставлення до обраної професії [3, с. 257]. Обов'язковою складовою підготовки вчителя іноземних мов в Австрії є навчання чи проведення одного семестру за кордоном – у країні, мова якої вивчається.

ВИСНОВКИ

Отже, розглянувши педагогічну систему освіти в Австрії та проаналізувавши особливості професійної підготовки вчителів іноземних мов в університетах та коледжах цієї країни, можна стверджувати, що Австрія прагне надавати якісну освіту всім своїм громадянам. Домінуючою особливістю підготовки вчителів є її універсальність, широке застосування новітніх технологій, методик навчання та практик. Особлива увага приділяється практичній підготовці до викладання в школі, а також профорієнтаційній роботі для підтвердження правильності вибору студентом професії, що значною мірою підвищує якість професійної підготовки вчителів.

Цікаві та продуктивні ідеї освітньої сфери Австрії можуть стати інформацією для роздумів, а також слугувати взірцем для подальшого розвитку педагогічної освіти України. Наприклад, випускники українських педагогічних ВНЗ – майбутні вчителі іноземних мов – могли б отримувати диплом про здобуття кваліфікації не тільки вчителя іноземних мов, а також перекладача чи гίδα-перекладача у сфері виробництва, переробки, обслуговування, торгівлі та готельно-туристичного бізнесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карташова Л. А. Досвід реформування систем педагогічної освіти в Австрії [Електронний ресурс] / Л. А. Карташова, Н. М. Бендерезь. – Режим доступу: <<http://narodnaosvita.kiev.ua/.../17/.../kartashova.htm>>.
2. Когут Н. М. Особливості підготовки вчителів іноземних мов початкової школи в Австрії [Електронний ресурс] / Н. М. Когут // Педагогічні видання, е-журнал



«Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку». – 2010. – Вип. № 1. – Режим доступу: <http://intellect-invest.org.ua/rus/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_authors_kogut_nm/>.

3. Мархева О. Є. Стандартизація професійної підготовки вчителів іноземної мови в країнах Європи / О. Є. Мархева // Педагогіка вищої та середньої школи. – 2012. – Вип. 35. – С. 255–264.

4. Buchberger F. Teacher Education in Austria: Descriptions, Analysis, and Perspectives [Electronic resource] / F. Buchberger, H. Seel // TNTEE Publications. – December, 1999. – Volume 2. – P. 11–42. – <Mode of access: http://www.fachportal-paedagogic.de/.../fis_list.html>.

5. Dinkelacker S. Demographic and reproductive traits of Western Chicken Turtles, *Deirochelys reticularia miaria* in central Arkansas. [Electronic resource] / S. Dinkelacker, N. Hilzinger // Journal of Herpetology. – 2013. – Mode of access: <<http://www.linkedin.com/pub/steve-dinkelacker/65/1b2/2ab>>.

6. Fachschaft für integriertes Lehramt Uni-Hildesheim [Electronic resource]. – Mode of access: <<http://www.uni-hildesheim.de>>.

7. Gassner O. Austrian teacher education systems / O. Gassner, M. Schratz // Teacher education policies in the European Union / [Paiva-Campos, B. (ed.)]. – Lisbon : INAFOP, 2000. – P. 127–136.

8. Graf L. The Hybridization of Vocational Training and Higher Education in Austria, Germany and Switzerland / Lukas Graf. – Opladen, Berlin & Toronto : Budrich UniPress Ltd., 2013. – P. 214.

9. Pädagogische Hochschule Wien [Elektronische Ressource]. – S. 97. – Regime des Eingangs: <<http://www.phwien.ac.at/>>.

10. Pädagogische Hochschule Wien Curriculum für das Bachelorstudium Lehramt an Hauptschulen [Elektronische Ressource]. – Regime des Eingangs: <http://www.phwien.ac.at/fileadmin/phvie/users/3/pdf/mitteilun_gsblatt/curricula/APS/Curriculum_HS_2008-09StuKo_01maerz2009.pdf>.